

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av Torpa Stenhus, Västra Götaland

Linderson, Hans

2009

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2009). *Dendrokronologisk analys av Torpa Stenhus, Västra Götaland*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2009:58). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

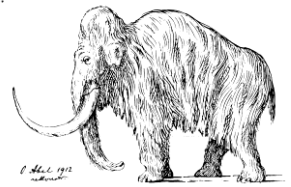
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

28 oktober 2009

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2009:58

Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV TORPA STENHUS,
VÄSTRA GÖTALAND**

Uppdragsgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, FE 99, 833 83 Strömsund, referens
oeivcla (kontaktperson Eivind Claesson)

Område: Torpa - Långhem **Dendro nr:** 16593-16623 **Antal såg och borrh prover:** 31

Dendrokronologiskt objekt: Hela byggnaden extensivt undersökt jmf provtagnings
anteckningarna

Information

Resultatet av undersökningen visar att byggnadsaktiviteten har varit omfattande i Torpa stenhus, minst elva skilda avverkningstider och måhända lika många byggnadstillfällen har detekterats. 31 virkesstycken har provtagits. Detta ger ett medeltal på tre prover per avverkningstid. Vår rekommendation är att fem till tio stockar provtas per avverkningstid för att få ett lyckat dendrokronologiskt resultat. Nu kan virket från de olika avverkningstiderna stödja varandra och i vissa fall har detta gjorts. Flera försvårande och intressanta fakta har framkommit under analysen. Virket är av tre olika trädslag, tall, gran, och ek. Det är hämtat från vitt skilda områden. Trots detta har huvuddelen av materialet blivit daterat men kan också ligga till grund som förklaring till att vissa prover och provgrupper inte har daterats. Man kan därför till sist konstatera att provtagningsmängden är sparsam trots 31 stycken tagna. I diskussionen nedan framförs förslag på var fler prov bör tas.

Resultat:

CATRAS Dendro nr:	Prov Nr : Stock Nr	Träd slag	Antal ÅR; 1 radie om inget annat ang	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Trädets Egenålder uppskattn
16593	1	Tall	3;131	Sp 82, W	1615***	1617 ± 2	210-240
16594	1B	Tall	122	Sp 69, W	1617	V 1617/18	140-160
16595	2	Tall	2;246	Sp 85, W	**ej datering	-	260-280
16611	3	Tall	2;179	Sp 55, W	1617	V 1617/18	190-200
16612	4	Tall	2;75	Sp 39, W	(1575)	(V 1575/76)	80-100
16596	5	Tall	71	Sp >44 W	(1575)	(V 1575/76)	80-100
16597	6	Tall	95	Sp 56, W	1575	V 1575/76	120-150
16598	7	Tall	2;82	Sp 39, W	1575	V 1575/76	100-130
16599	8	Tall	2;91	Sp 53, W?	1574	1576 ± 2	120-150
16600	9	Tall	2;91	Sp 56, ej W	1571	1576 ± 5	120-150
16601	10	Tall	51	Sp 35, W	1625	V 1625/26	70-100
16602	11	Tall	57	Sp 18, ej W	1608	1630 ± 5	90-120
16603	11B	Ek	2;69	Ej Sp	1443	E 1453	100-150
16604	12	Tall	2;38	>Sp 37, W	Ej datering		70-100
16605	12B	Tall	85	Sp 39, W	1755	V 1755/56	100-130
16606	13	Tall	2;135	Sp 64, nära W	1576	1577±1	160-190
16607	14	Tall	2;156	Sp 67, nära W	1818	1820±2	160-180
16613	15	Tall	84	Sp 49, W	1583	V 1583/84	100-130
16608	16	Gran	2;85*	W	X	V	90-120
16609	17	Gran	105*	W	X	V	110-130
16610	17B	Gran	97*	W	(X)	-	110-130
16623	17C	Gran	40*	W	Ej datering	-	50-70
16621	18	Tall	145	Sp 70, W	1815	V 1815/16	150-170
16622	18B	Tall	2;145	Sp 70, W	1815	V 1815/16	160-180
16619	19	Gran	52*	W	Y	V	60-80
16618	20	Gran	61*	W	Y	V	80-100
16617	21	Ek	2;81	Sp 3, ej W	Ej datering	-	100-120
16614	22	Ek	168	Ej Sp	1554	1574 -1588	210-250
kasserad	23						
16615	24	Gran	61*	W	Y	V	70-90
16616	25	Gran	70*	W	Y	V	90-110
16620	30	Ek	2;118	Nära Sp	1492	1502-1520	150-190

*Granproverna är uppmätta vårved och sommarveden var för sig så att de tillsammans med den totala årsringen bildas tre tidsserier för varje radie. Detta för att öka daterbarheten.

**JMF dateringarna på samma objektsdel, denna går inte att korsdatera med dessa, vilket kan antyda att materialet kan vara omkastat senare. Kolla verkets anslutningar etc.

***16593 de yngsta årsringarna är mycket snålvuxna (tätvuxen), någon årsring kan saknas, därför ±2
X är ett specifikt årtal, dock ännu okänt d.v.s. gemensamt, kompletterande provtagning behövs.
Y är ett specifikt årtal, dock ännu inte helt klarlagt d.v.s. gemensamt, komplettering behövs.

Nedanstående sammanställning har vissa prov förts till en viss avverkningstid trots att dateringen täcker flera, denna tolkning har gjorts på grundval av dess dendrokronologiska likhet (möjligen är träden tagna ur samma bestånd). De grupper med okänd avverkningstid är satta sist utan hänsyn till tidsordning.

<u>Avverkningstid</u>	<u>Provnummer</u>
1460-1520	11B, 30
Vinterhalvåret 1575/76	(4, 5,)6,7,8,9 (22)
Vinterhalvåret 1583/84	15
1576-1578	13,(22)
Vinterhalvåret 1617/18	1, 1B, 3
Vinterhalvåret 1755/56	12B
Vinterhalvåret 1815/16	18, 18B
Vinterhalvåret 1818/19	14
Vinterhalvåret X	16, 17, ev17B
Vinterhalvåret Y ev 1628/29	19, 20, 24, 25
Vinterhalvåret Z	4, 5

Beskrivning och diskussion av den dendrokronologiska analysen

Följande diskussion bygger endast på det dendrokronologiska underlaget och tar alltså inte hänsyn till exempelvis byggnadstekniska eller historiska fakta. Virket är hämtat relativt lokalt om inga provenienser har angivits.

Prov 6,7,8 och 9(16597-16600) löst liggande målade takbrädor på vinden plan 4. De två förstnämnda får exakt fällningstid **vinterhalvåret 1575/76**, de två senare saknar eller har fått de yttersta årsringarna skadade därför kan exakt fällningstid inte fastställas, allt tyder på att de har samma avverkningstid som de första.

Prov 1, 1B,2 , och 3 (16593, 16594, 16595& 16611), vindbjälklag södra delen plan 4. Det daterade virket är avverkat **vinterhalvåret 1617/18** (prov 1 med något större marginaler).

Prov 4 och 5 (16596 & 16612), vindbjälklag plan 4. Det kan fastställas att de får ett **gemensamt** avverkningsår och proveniens, dock är tidsserien relativt kort, 75 år, så att en viss osäkerhet uppstår om den absoluta dateringen och därmed proveniesbestämningen. De bästa korsdateringarna pekar på att växtplatsen är **Gotland eller möjligen Götalands ostkust**. Säkert är att dessa prover helt avviker från den övriga gruppen med den helt säkra **avverkningstiden V 1575/76**. Komplettering av prover rekommenderas.

Prov 10 och 11 (16601 & 16602), korsvirke i gästrumsvåningen plan 3, är om de är avverkade samtidigt, fällda **vinterhalvåret 1625/26** även detta material är med stor sannolikhet hämtat från **Gotland**. Allra bäst dateras det mot gotländskt virke som är funnet i Tyska Mecklenburg.

Prov 11B (16603), i trappan ner till riddarsalen från plan 3 till plan2, som yttersta årsring dateras till 1443 har i provtagningspunkterna (två borrprov) följt virkets kurvatur det vill säga den naturliga rundningen som uppträder i kärnvedens anslutning till splinten (savveden) den senare kan vara bortbilat eller eroderad. Det är därför troligt att det endast saknas ett mindre antal årsringar till splinten, så att det är mest troligt att virket är **avverkat 1460-1480**. Det som är helt säkert är (terminus post quem) ”efter-” dateringen år 1453.

Trapptornets takbjälklag plan 3, prov 12 och 12B (1616604 & 16605), ett prov dateras till vinterhalvåret 1755/56. Plan 2, prov 13 och 14 (16606 & 16607) får två vitt skilda dateringar **1576-1578 respektive 1818-1822**.

Prov 15 (16613), plan 1, överliggaren i dörren åt norr dateras till **vinterhalvåret 1583/84**.

Prov 18 och 18B Prov 30, stolpe och bjälke i golvet båda tall samt ett ekremstycke i butiken, plan 1. Furuvirket är avverkat **vinterhalvåret 1815/16**. Remstycket dateras till **1502-1520**.

Prov 22 (16614) förstuga plan 0 överliggare i dörr åt söder är avverkad **1574-1588**.

Prov 19, 20, 24 och 25 (16615, 16, 18 och 19), borgstuga och förstuga plan 0, har avverkats samma år och är benämnt i tabellen som ”år Y”. Problemen med denna grupp ur dateringssynpunkt är att det utgörs av granvirke och bildar tillsammans en tidsserie på endast 70 år. Detta gör att även vid höga korrelationer uppstår en viss osäkerhet, som här dateras även denna grupp bäst med gotländskt jämförelsematerial så att fällningstiden är vinterhalvåret 1628/29. Provtagning av andra bjälkar i samma konstruktionsdelar skulle kunna fastställa en datering.

Hans Linderson\

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.
Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.
Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet.
Rapporter och andra skrifter angående de dendrokronologiska resultaten tas tacksamt emot.
Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund
E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se
Tel: 046-2227891 , 0738-448812